

– dr inż. Tomasz Bojarczuk (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), prof. dr hab. Władysław Bugała (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), dr inż. Władysław Danielewicz (AR, Poznań), dr Ulrich Hecker (Niemcy), dr Marco H. A. Hoffman (Holandia), dr inż. Szczepan Marczyński (Pruszków), prof. dr hab. Jacek Oleksyn (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik), dr. Audrius Skridaila (Litwa), ing. Antonín M. Svoboda CSc (Czechy), prof. dr hab. Jerzy Zieliński (AR, Poznań).

**BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH,
MUZEÓW I ZBIORÓW**

Adres Redakcji: Ogród Botaniczny Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej PAN ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa Powsin, tel. [022] 648-38-56, fax. [022] 757-66-45, e-mail: obpan@ikp.atm.com.pl

Redaktor Naczelny: doc. dr hab. Jerzy Puchalski, Ogród Botaniczny CZRB PAN, ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa, tel. [022] 648-38-56, fax. [022] 757-66-45, e-mail: obpan@ikp.atm.com.pl; **Zastępca Redaktora:** prof. dr hab. Jan J. Rybczyński (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa); **Sekretarz Redakcji:** inż. Wiesław Gawryś (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa); **Członek Redakcji:** prof. dr hab. Marian Saniewski (Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa, Skierniewice).

Rada Redakcyjna: przewodniczący – prof. dr hab. Władysław Bugała (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik); członkowie – prof. dr hab. Aleksandra Łukaszewska (SGGW, Warszawa), prof. dr hab. Halina Piękoś-Mirkowa (Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków), doc. dr hab. Jerzy Puchalski (Ogród Botaniczny CZRB PAN, Warszawa), prof. dr hab. Jerzy Tumiłowicz (SGGW, Rogów), dr Hanna Werblan-Jakubiec (Ogród Botaniczny UW, Warszawa), prof. dr hab. Halina Wysokińska (UM, Łódź), prof. dr hab. Adam Zając (UJ, Kraków), prof. dr hab. Bogdan Zemanek (Ogród Botaniczny, Kraków), prof. dr hab. Elżbieta Zenkteler (UAM, Poznań).

Opracowała: Anna MIKULA

VARIA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

56. HELENA TOMCZYK

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 22 I 1911 Raków koło Częstochowy [obecnie dzielnica miasta] – 12 XII 1998 Kraków.

2. Rodzina – ojciec – Antoni Tomczyk, rzemieślnik, matka – Helena z domu Chałupko, urzędniczka, brat – Marian, główny księgowy w Spółdzielni „Społem” w Warszawie, siostry – Karola Tomczyk, kierownik pracowni krawieckiej w Łodzi, – Alfreda Trompeteur, – Maria Tomczyk, główny księgowy w Spółdzielni Inwalidów i Emerytów Kolejowych w Warszawie, siostrzenice – Małgorzata Trompeteur i Ewa Trompeteur-Kryza, pracują na Wydziale Mechanicznym Politechniki Krakowskiej.

3. Wykształcenie – Szkoła Powszechna w Ostrowcu Świętokrzyskim, 1924/1925–1931/1932 – Żeńskie Gimnazjum Humanistyczne

w Ostrowcu Świętokrzyskim, matura tamże. 1932/1933–1937/1938 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 28 XII 1951 – magister filozofii w zakresie botaniki na podstawie pracy [niepublikowanej] „Mikroflora grotu Kasprowa Niżna w Tatrach” [promotor: prof. Władysław Szafer, obrona na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego]. 26 X 1963 – doktor nauk przyrodniczych [obrona na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego, promotor: prof. Irena Turowska] na podstawie pracy: „Badania farmakobotaniczne *Amsonia angustifolia* Michx.”, opublikowanej następnie w dwóch częściach: 1. Badania farmakobotaniczne *Amsonia angustifolia* Michx. Część I. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1964 **16**(2): 219–235; 2. Badania farmakobotaniczne *Amsonia angustifolia* Michx. Część II. Badania fitochemiczne. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1964 **16**(3): 297–310.

5. Przebieg pracy zawodowej – V 1936 – VIII 1939 – Uniwersytet Jagielloński: wolontariuszka w Zakładzie Botaniki Farmaceutycznej. 15 XII 1939 – 22 I 1940 – nauczycielka w Gimnazjum Humanistycznym w Starachowicach. 1 V 1941 – 31 XII 1951 – Związek Spółdzielni Spożywców „Społem”, pełniła kolejno funkcje biuralistki, buchalterki, buchalterki-bilansistki, księgowej-bilansistki i głównej księgowej-bilansistki oddziałów: 1941–1942 – w Ostrowcu Świętokrzyskim, 1943–1946 – w Sandomierzu, 1947–1951 – w Krakowie. 1 II – 31 XII 1952 – Stacja Badania Roślin Leczniczych w Bronowicach Komisji Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Umiejętności [1 I 1953 – przejęta przez Polską Akademię Nauk]. 1953–1981 [1981–1988 pracowała na 1/4 etatu] – Komisja Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Nauk, przejęta w 1954 przez Zakład Farmakologii PAN, od 1974 Instytut Farmakologii PAN: 1 I 1953 – 31 X 1954 – pomocniczy pracownik nauki w Stacji Badania Roślin Leczniczych w Bronowicach, 1 XI 1954 – 31 III 1964 – starszy asystent w Pracowni Fitochemii, 1 IV 1964 – 31 X 1981 – adiunkt w Pracowni (od 1974

Zakładzie) Fitochemii (31 III 1970 – adiunkt stabilizowany). 1 XI 1981 – emerytowana. Po przejściu na emeryturę zatrudniona na 1/4 etatu w Zakładzie Fitochemii Instytutu Farmakologii PAN w okresie 1 XII 1981 – 31 XII 1988.

6. Podróże naukowe – 1964 – stypendium w Jugosławii.

7a. Zakres badań botanicznych – botanika farmaceutyczna (morfologia, anatomia, fitochemia).

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Autorka 24 prac botanicznych. Spis liczący 22 pozycje zawarty w opracowaniu: M. Górkiewiczowa, B. Morawska-Nowak. 1984. *Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (1954–1983)*. *Bibliography of publications written by the staff of the Pharmacological Institute of Polish Academy of Sciences in Cracow (1954–1983)*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Zakł. Narod. im. Ossolińskich, ss. 362, cyt. s. 304–307; pełna bibliografia – w posiadaniu autora. Najważniejszych 10 prac (oprócz rozpraw doktorskich): 1. 1949. Przyczynek do badań nad olejkodajnymi roślinami z rodz. Wargowych (*Labiatae*) aklimatyzowanymi lub dziko rosnącymi w Polsce. – Contributions à l'étude des plantes à essences de la famille des Labiées acclimatées ou spontanées en Pologne. *Prace Komisji Nauk Farmaceutycznych. Dissertationes Pharmaceuticae* **1**: 117–141 [współautorzy: I. Turowska, J. Stępień, M. Liszkowska]; 2. 1957. Ocena wartości kilku gatunków rodzaju *Primula* L. Część 1. *Dissertationes Pharmaceuticae* **9**(1): 25–34; 3. 1958. *Polemonium coeruleum* L., surowiec saponinowy. *Dissertationes Pharmaceuticae* **10**(2): 109–114 [współautor: R. Cybura]; 4. 1959. Nalewki saponinowe z krajowych surowców roślinnych. *Dissertationes Pharmaceuticae* **11**(1): 57–65 [współautor: J. Porębski]; 5. 1967. Badania nad alkaloidami liści *Vinca rosea* L. z uprawy krajowej. Część I. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **19**(2): 213–222 [współautor: S. Kohl Münzer]; 6. 1967. Badania nad alkaloidami kwiatów *Vinca rosea* L. z uprawy

krajowej. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **19**(4): 403–412 [współautor: S. Kohlmünzer]; 7. 1968. Thin-layer chromatography of the alkaloids of *Amsonia angustifolia* Michx. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **27**(1): 63–67; 8. 1971. Alkaloid emiline, a new othonecine ester from *Emilia flamma* Cass. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **23**(4): 419–429 [współautorzy: S. Kohlmünzer, A. Saint-Firmin]; 9. 1975. Sesquiterpene lactones of *Helenium tenuifolium* Nutt. *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy* **27**(2): 101–105 [współautorka: W. Kisiel]; 10. 1979. Badania fitochemiczne *Paeonia anomala* L. *Herba Polonica* **25**(3): 175–181 [współautor: S. Kohlmünzer].

7c. Główne osiągnięcia naukowe – 1. Botanika farmaceutyczna – Pracując w zespole badawczym prof. Ireny Turowskiej, a następnie współpracując z tym zespołem, oznaczyła ilościową zawartość olejków eterycznych w pochodzących ze stanu naturalnego lub aklimatyzowanych roślinach z rodziny *Lamiaceae* (*Hyssopus officinalis* L., *Lavandula angustifolia* Mill., *Mentha × citrata* Ehrh., *Nepeta cataria* L., *Origanum vulgare* L., *Salvia officinalis* L.) [patrz: p. 7b, poz. 1]; oznaczyła metodami biologicznymi zawartość saponin w podziemnych częściach i preparatach *Primula* sp., *Saponaria officinalis* L. i *Polemonium coeruleum* L. [patrz: p. 7b, poz. 2, 3, 4]; przeprowadziła analizę fitochemiczną metabolitów wtórnych w różnych organach *Amsonia angustifolia* (nie badanego wcześniej gatunku z rodziny *Apocynaceae*) i wykazała, że gatunek ten jest bogatym źródłem alkaloidów indolowych – tabersoniny (nasiona) i β-johimbiny (korzenie) [patrz: praca doktorska oraz p. 7b, poz. 7]; razem z S. Kohlmünzerem wykonała analizy fitochemiczne roślin gatunku *Vinca rosea* pochodzących z doświadczałnej uprawy krajowej i wykazała, że głównym składnikiem zarówno liści, jak i kwiatów jest windolina (monomeryczny alkaloid dihydroindolowy) [patrz: p. 7b, poz. 5, 6]; razem z S. Kohlmünzerem wykonała analizy fitochemiczne roślin gatunku *Emilia flamma* (z rodziny *Asteraceae*) i wyizolowała nowy, nie znany dotychczas al-

kaloid pirolizydynowy, który nazwała emiliną i określiła strukturę chemiczną tego związku [patrz: p. 7b, poz. 8]; razem z W. Kisiel badała związki terpenoidowe występujące w *Helenium tenuifolium* (wyizolowano i zidentyfikowano m.in. meksykańinę I, helenalinę i tenulinę) [patrz: p. 7b, poz. 9], a razem z S. Kohlmünzerem – związki fenolowe i terpenoidowe w *Paeonia anomala* (wyizolowano i zidentyfikowano m.in. β-sitosterol, kwasy benzoesowy i galusowy, paeonolid i paeoniflorinę) [patrz: p. 7b, poz. 10]. 2. Anatomia – wykonała analizę morfologiczną i anatomiczną gatunku *Amsonia angustifolia* [praca doktorska].

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – 15 XII 1939 – 22 I 1940 – w Gimnazjum Humanistycznym w Starachowicach uczyła prawdopodobnie przyrody, IX 1941 – VI 1943 – po wypuszczeniu z więzienia, uczyła na tajnych kompletach gimnazjalnych w Starachowicach prawdopodobnie przyrody. W Zakładzie, a następnie Instytucie Farmakologii PAN w Krakowie opiekowała się młodą kadrą naukową.

9. Działalność w innych dziedzinach – [brak informacji].

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1953–1963 – sekretarz naukowy redakcji *Dissertationes Pharmaceuticae*, 1974–1988 – sekretarz naukowy *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy* [kontynuacja czasopisma *Dissertationes Pharmaceuticae*]. I II 1972 – powierzono jej funkcję p.o. [pełniącego obowiązki] kierownika Zakładu (do 1974 – Pracowni) Fitochemii Instytutu (do 1974 – Zakładu) Farmakologii PAN, którą sprawowała do 31 X 1981.

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1976 – Nagroda Jubileuszowa przyznana przez dyrektora Instytutu Farmakologii PAN; 27 VI 1984 – uchwałą Rady Państwa odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

12. Inne informacje – 1938 – otrzymała zasiłek z Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności na opracowanie mikroflory grot tatrzańskich; na podstawie zebranego wtedy

materiału napisała pracę magisterską. 23 I 1940 – aresztowana wraz z całym gronem nauczycielskim Gimnazjum Humanistycznego w Starachowicach, więziona była następnie przez Gestapo w więzieniu w Radomiu do 28 II [?] 1941. Po II wojnie światowej (ok. 1945–1946) aresztowana przez UB w Skarżysku-Kamiennej, przewieziona została do Krakowa, gdzie spędziła w więzieniu parę tygodni. Od ok. 1946 wchodziła w skład zespołu badawczego prof. Ireny Turowskiej (1900–1990), początkowo jako wolontariuszka, a od 1952 – jako pracownik Stacji Badania Roślin Leczniczych w Bronowicach koło Krakowa Komisji Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Umiejętności. Ok. 1974 wystąpiły u niej silne objawy uczulenia na różne odczynniki, na skutek tej przypadłości została oddelegowana do redakcji *Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy*, w której przepracowała 14 lat. Przed II wojną światową była członkiem: Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1936–1939, po II wojnie światowej od ok. 1953), Związku Zawodowego Pracowników Społecznych, Związku Zawodowego Pracowników Handlu; po II wojnie światowej należała do: 1944–1951 – Związku Zawodowego Pracowników Handlu, od 1944 – Ligi Kobiet, od 1946 – Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, 1947–1949 – Rady Zakładowej Pracowników Związku Spółdzielni Spożywców „Społem” (sekretarz rady), od 1952 – Związku Nauczycielstwa Polskiego (od 1953 – kontroler społeczny zakładów zbiorowego żywienia z ramienia Z.O.Z.), a także Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego i Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. W I półroczu 1960 otrzymywała stypendium naukowe przyznane przez Wydział VI Nauk Medycznych PAN. Była osobą o rzadkiej prawości charakteru, niezwykle pracowitą, nad wyraz dokładną i systematyczną. Cechowała ją duża odpowiedzialność za wykonanie należących do niej zadań.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego – KM-56 (Helena Tomczyk), S II 392 (Katalog studentów 1932/33, lit. T-Ż), W BiNoZ IV 166 (Helena Tomczyk); Instytut Farmakologii PAN

(ul. Smętna 12, 31-343 Kraków) –teczka osobowa; Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) – B 344. Publikowane: Editorial Board, 1999. Dr. Helena Tomczyk (1911–1998). Obituary. *Polish Journal of Pharmacology* 51: 1–2; P. Köhler, 2002. Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. *Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; I. Turowska, 1975. 45-lecie Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej im. Mikołaja Kopernika w Krakowie. Kraków, ss. 23; I. Turowska, 1980. Działalność naukowa i dydaktyczna Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej w Krakowie. Kraków, ss. 68 + 20 tabl. (zdjęcia). Informacje pisemne uzyskane od siostrzenicy – Małgorzaty Trompeteur.

14. Materiały ikonograficzne – Archiwalne: Instytut Farmakologii PAN (ul. Smętna 12, 31-343 Kraków) –teczka osobowa; oraz w zbiorach rodziny. Publikowane: Editorial Board, 1999. Dr. Helena Tomczyk (1911–1998). Obituary. *Polish Journal of Pharmacology* 51: 1–2.

Piotr KÖHLER

Konsultacja: prof. dr hab. Wanda KISIEL

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

57. KAROL ERMICH

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 25 III 1904 Podgórze [ówcześnie samodzielne miasto, obecnie prawobrzeżna część Krakowa], – 18 VI 1976 Kraków.

2. Rodzina – ojciec – Karol [brak informacji o zawodzie], matka – Maria z domu Ławrowska, żona – Joanna z domu Stawińska, primo voto Hospodarewska, lektor języka łacińskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim [ślub 5 IV 1947

w Urzędzie Stanu Cywilnego w Krakowie], córka – Anna, architekt.

3. Wykształcenie – [brak informacji o początkowych etapach edukacji], szkołę realną ukończył w Tarnobrzegu, 1922 – matura tamże. Od 1922/1923 do 1927/1928 – studia na Wydziale Lasowym Politechniki Lwowskiej (9 VI 1932 – egzamin dyplomowy [inżynierski]). Przez pewien czas odbywał naukę w szkole kadetów w Wiedniu [brak bliższych informacji na ten temat].

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 28 VI 1951 – doktor nauk leśnych [promocja na Wydziale Leśnym UJ, promotor: prof. Bogumił Pawłowski] na podstawie rozprawy „Wpływ czynników klimatycznych na przyrost dębu szypułkowego (*Quercus robur* L.) i sosny zwyczajnej (*Pinus silvestris* L.)” opublikowanej pod tytułem: Wpływ czynników klimatycznych na przyrost dębu szypułkowego (*Quercus robur* L.) oraz sosny zwyczajnej (*Pinus silvestris* L.). Próba analizy zagadnienia. The influence of the climatic factors upon growth of English oak (*Quercus robur* L.) and Scots pine (*Pinus silvestris* L.). An attempt of analysis the problem. *Polska Akademia Umiejętności. Prace Rolniczo-Leśne* 1953 **68**: 1–60. 30 VI 1954 – docent (uchwała Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki o nadaniu

tytułu naukowego). 26 II 1965 – profesor nadzwyczajny (uchwała Rady Państwa nr 3/65 w sprawie powołania na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie).

5. Przebieg pracy zawodowej – 1 X 1933 – 30 IV 1936 – referent leśny w Zarządzie Dóbr Gminy m. Lwowa, 1 V 1936 – 29 II 1940 – zarządca w lasach Gminy m. Lwowa w Brzuchowicach, 1 III 1940 – 1 VII 1941 – pracownik techniczno-leśny w Oblespromsojuz [Wojewódzkiej Centrali Spółdzielni Przemysłu Drzewnego] we Lwowie, 1 X 1941 – 31 VII 1944 – pracownik techniczno-leśny w Nadleśnictwie Basiówka, 1 VIII 1944 – 1945 – pracownik techniczno-leśny w Oblespromsojuz we Lwowie. 1946–1962 – Uniwersytet Jagielloński: 1 IX 1946 – 31 VIII 1949 – starszy asystent w Zakładzie Ekologii i Klimatologii na Wydziale Rolniczo-Leśnym [od 1949 – Leśnym], 1 IX 1949 – 31 VIII 1950 – starszy asystent w Katedrze Botaniki Leśnej na Wydziale Leśnym, 1 IX 1950 – 31 XII 1952 – adiunkt w tejże katedrze [z końcem 1952 Wydział Leśny został zlikwidowany, a Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego przeniosło K. Ermicha z dniem 1 I 1953 do Katedry Systematyki i Geografii Roślin UJ], 1 I 1953 – 31 VIII 1954 – adiunkt w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin [od 1954/1955 noszącej nazwę Katedry Systematyki Roślin i Paleobotaniki] na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi, 1 IX 1954 [mianowany 14 II 1956 wstecznie od 1 IX 1954] – 31 VIII 1962 – docent w Zakładzie Geografii i Ekologii Roślin tejże katedry. Równocześnie: 1 II 1949 – 30 IV 1951 – Regionalna Dyrekcja Planowania Przestrzennego w Krakowie, 16 X 1953 – 31 VII 1961 – adiunkt, następnie docent w Instytucie [początkowo Zakładzie] Botaniki PAN w Krakowie [pół etatu], 1 VIII 1961 – 28 II 1962 – docent w Zakładzie Badań Leśnych PAN w Krakowie [pół etatu]. 1962–1963 – Polska Akademia Nauk: 1 IX 1962 – 31 XII 1963 – docent w Zakładzie Badań Leśnych PAN w Krakowie [Zakład Badań Leśnych istniał do końca 1963 r., kiedy to został przekształcony w Zakład Gospodarki Górskiej PAN; decyzją Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego K. Ermich został przenie-

siony od dnia 1 I 1964 z PAN do WSR w Krakowie]. 1964–1974 – Wyższa Szkoła Rolnicza [od 1972 r. Akademia Rolnicza im. H. Kołłątaja] w Krakowie: 1 I 1964 – 28 II 1965 – docent w Katedrze Ekologii Leśnej na Wydziale Leśnym, 1 III 1965 – 30 IX 1968 – profesor nadzwyczajny w tejże katedrze, 1 X 1968 – 30 IX 1974 – profesor nadzwyczajny w Zakładzie Nauki o Siedlisku na Wydziale Leśnym. Równocześnie: 1962/1963–1965/1966 – Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie: docent w Katedrze i Zakładzie Botaniki [zatrudniony na pracach zleconych]. 30 IX 1974 – emerytowany.

6. Podróże naukowe – 15 IV – 15 VI 1958 – Monachium (RFN), 15 XI – 15 XII 1959 – Wiedeń (Austria).

7a. Zakres badań botanicznych – ekologia leśna (fitoklimatologia leśna, anatomia ekologiczna i dendroklimatologia), historia botaniki.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – autor co najmniej 49 prac [tyle liczy spis sporządzony przeze mnie]. Brak opublikowanej pełnej bibliografii. Kilkanaście prac z lat 1953–1960 ujętych przez M. Nowak w: *Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk (1953–2003), t. 2. Bibliografia*. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN Kraków 2003, s. 59–61; E. Turczyńska, M. Zawłocka, 1990. *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie za lata 1963–1972*. Akademia Rolnicza w Krakowie, Biblioteka Główna, Kraków, s. 1–343, cyt. s. 233; kilka publikacji odnotowanych w pracy H. Jurkowskiej, T. Komornickiego, T. Lityńskiego, 1965. *Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890–1962*. WSR Kraków, s. 545 i 547. Najważniejszych 10 prac – 1. 1955. Zależność przyrostu drzew w Tatrach od wahań klimatycznych. The dependence of the diameter growth of trees from Tatra mountains on the climatic fluctuations. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* **24**(2): 245–273; 2. 1956. Badania ekologiczne w dwu zespołach leśnych Kalwarii Zebrzydowskiej. Cz. I. Stosunki termiczne. — Ecological Investigations in two Forest Communities of the Kalwaria Zebrzydowska.

Part. I. Thermile Relations. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **2**(2): 28–49. Część II. Stosunki wilgotnościowe, świetlne, ciśnienie osmotyczne. — Part II. Humidity and Light Relations, Osmotic Pressure. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **2**(2): 50–71 [współautor: A. Zurzycka]; 3. 1959. Badania nad sezonowym przebiegiem przyrostu grubości pnia u *Pinus silvestris* L. i *Quercus robur* L. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* **28**(1): 15–63; 4. 1962. Stosunki fitoklimatyczne na górnej granicy lasu i w piętrze kosodrzewiny w Tatrach. Cz. I. Warunki termiczne. *Acta Agraria et Silvestria, seria Leśna* **2**: 117–161; 1964. Część II. Wilgotność powietrza, parowanie, wiatr. *Acta Agraria et Silvestria, seria Leśna* **4**: 3–30; 5. 1963. The inception and the end of the annual tree ring formation in *Fagus sylvatica* L., *Abies alba* Mill. and *Picea excelsa* Lk. in the Tatra Mountains. *Ekologia Polska, seria A* **11**(13): 311–336; 6. 1964. The origin of tyloses in trunks of growing oak trees (*Quercus robur* L.). *Ekologia Polska, seria A* **12**(29): 505–528; 7. 1965. Beitrag zur Kenntnis der phytoklimatischen Verhältnisse im Gorce-Gebirge. *Ekologia Polska, seria A* **13**(18): 349–363; 8. 1966. Stosunki fitoklimatyczne w zbiorowiskach roślinnych przy górnej granicy lasu w Tatrach Zachodnich. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie* **30**, *Leśnictwo* **1**: 39–67 [współautorzy: E. Feliksik, A. Grabowski]; 9. 1972. *Osady mgielne w górach*. Pol. Tow. Leśne, Warszawa, ss. 35; 10. 1972. Badania nad ilością osadów z mgły w Beskidzie Małym, Sądeckim i Gorcach. *Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich* **10**: 173–193 [współautorzy: Z. Bednarz, E. Feliksik].

7c. Głównie osiągnięcia naukowe – 1. Fitoklimatologia leśna – Opisał wpływ pokrywy roślinnej w Puszczy Niepołomickiej na stosunki klimatyczne przyziemnej warstwy powietrza w badanych zespołach roślinnych badając fitoklimat w dwóch zespołach roślinnych *Fagetum carpathicum* i *Querceto-Carpinetum* w okolicach Kalwarii Zebrzydowskiej wykazał wpływ stosunków fytosocjologicznych na panujące w nich stosunki wilgotnościowe, świetlne i dzienne zmiany ciśnienia osmotycznego u *Fagus silva-*

tica i *Carpinus betulus* [patrz: p. 7b, poz. 2], zbadał jako jeden z pierwszych natężenie światła w zaroślach kosodrzewiny i stwierdził, że zależy ono w głównej mierze od gęstości ulistnienia i zwarcia ulistnionych pędów, wykazał i wyjaśnił małe różnice termiczne między wnętrzem kępy kosodrzewiny a miejscem otwartym (przyczyną był luźny układ ulistnionych pędów, dzięki czemu wpływy zewnętrzne łatwo przenikały do wnętrza kępy), zbadał zmienność pionową wilgotności powietrza w 5 zbiorowiskach roślinnych na górnej granicy lasu i w piętrze kosodrzewiny w Tatrach i wykazał, że zależała ona od położenia badanego poziomu względem pokrywy roślinnej [patrz: p. 7b, poz. 4], na podstawie obserwacji i pomiarów przeprowadzonych w czterech zbiorowiskach roślinnych (w lesie bukowo-świerkowym, łące, w lesie świerkowym i mało spasionym pastwisku) wykazał różnice fitoklimatyczne między tymi zbiorowiskami [patrz: p. 7b, poz. 7], wykonał obserwacje mikroklimatyczne w 4 zbiorowiskach roślinnych, charakterystycznych dla górnej granicy lasu i stwierdził wyraźny wpływ pokrywy roślinnej na ich mikroklimat, różnice klimatyczne między badanymi punktami zależały od składu gatunkowego i zwarcia danego zbiorowiska [patrz: p. 7b, poz. 8], wykazał, że osady z mgły mają znaczenie hydrologiczne w obszarach górskich w miejscach wyżej położonych i wystawionych na działanie wiatrów przynoszących mgłę, największe ilości osadów mgielnych powstają na stokach pokrytych lasem, badania te zwróciły uwagę hydrologów na istotne znaczenie opadów poziomych w bilansie wodnym ziem górskich [patrz: p. 7b, poz. 9, 10], zbadał klimat termiczny torfowiska wysokiego i wykazał, że jest znacznie bardziej ekstremalny niż otoczenia torfowiska, nawet w czasie lata mogą wystąpić temperatury ujemne. Jego badania wniosły wkład do poznania mikroklimatu zbiorowisk, głównie leśnych i górskich i weszły na trwałe do dorobku polskiej ekologii. 2. Anatomia ekologiczna i dendroklimatologia – Zbadał wpływ czynników klimatycznych na przyrost średnicy pnia i jego wysokości u *Quercus robur* L. i *Pinus silvestris* L., wahania roczne przyrostu na grubość okazały

się zależne głównie od opadu lub wilgotności powietrza, a przyrostu na wysokość – głównie od temperatury [rozprawa doktorska – p. 4], na podstawie badań przyrostów rocznych 15 stuletnich świerków z Tatr wykazał korelację z aktywnością słoneczną (plamy na Słońcu), natomiast korelacja między przyrostami a zmiennością elementów klimatycznych zaznaczała się przede wszystkim w okresie trwania przyrostu (czyli maj–sierpień), w ciągu 31 lat prowadził badania nad przyrostem jodły, świerka i modrzewia w Tatrach w zależności od temperatury powietrza, opadów i wilgotności powietrza i stwierdził, że przyrost wysokości drzew wykazał pewną zależność od temperatury średniej minimalnej sierpnia roku poprzedniego, przyrost grubości zależał od temperatury średniej minimalnej oddziałującej w okresie najintensywniejszego przyrostu, wpływ opadów nie zaznaczył się, stwierdził też, że im warunki siedliskowe są bardziej zbliżone do optymalnych, tym rytm wahań przyrostowych jest bardziej jednolity, a obraz zależności jest wyraźniejszy [patrz: p. 7b, poz. 1], opisał kolejne fazy aktywności miazgi w ciągu sezonu wegetacyjnego prowadzące do przyrostu na grubość pni sosny i dębu, podał przypuszczalne czynniki ekologiczne warunkujące rozpoczęcie i zakończenie tej aktywności (np. opady atmosferyczne, warunki termiczne) [patrz: p. 7b, poz. 3], prowadził badania nad sezonowym przebiegiem czynności miazgi i tworzenia się słoju rocznych u buków i jodeł rosnących w Tatrach i Pogórzu Karpaczkim, wykazał brak telekonekcji między dębami z miechowskiego a dębami z Bawarii, zaobserwował i opisał poszczególne etapy tworzenia słoju rocznego u przedstawicieli trzech gatunków: *Fagus sylvatica* L., *Abies alba* Mill. i *Picea excelsa* Lk. rosnących w zespole *Fagetum carpaticum* na dwóch stanowiskach w Tatrach, stwierdził, że elementy klimatyczne nie miały wpływu na różnice w czasie przebiegu formowania się słoju, a długość okresu wegetacyjnego poszczególnych gatunków jest efektem przystosowania do stref wysokościowych, w których one rosną [patrz: p. 7b, poz. 5], przeprowadził badania nad powstawaniem wcisków w dębach rosnących w Puszczy Niepołomickiej

i stwierdził, że wcistki najczęściej powstawały z komórek miękiszu promieni rdzeniowych, okazały się strukturą trwałą, kilkuletnią (następnie wchodziły w skład twardzieli wraz ze słojami, w których powstały), podał przypuszczalną przyczynę ich powstawania (przeniknięcie powietrza z zewnątrz z odpowiednią zawartością tlenu do wnętrza tkanki przewodzącej, powoduje uaktywnienie się komórek miękiszu drewna w kierunku tworzenia wcistek) [patrz: p. 7b, poz. 6]. Powyższymi pracami rozpoczął rozwijane później w Polsce badania nad korelacją między budową anatomiczną pni drzew a warunkami klimatycznymi (dendroklimatologia). Wykazał, że stopień podobieństwa krzywych przyrostowych drzew jest indykatorem warunków siedliskowych i obiektywnym wskaźnikiem zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem. Wyniki jego badań znalazły następnie zastosowanie m.in. w dendrochronologii. 3. Historia botaniki – Opublikował bibliografię prac z zakresu roślinnej bioklimatologii (łącznie z leśną) wydanych w Polsce w latach 1931–1956.

Badania K. Ermicha przyczyniły się do rozwoju ekologii leśnej i dendrochronologii w Polsce. Był pierwszym botanikiem, który wykładał ekologię roślin w ramach ówczesnego Instytutu Botanicznego UJ.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – wykład (i ćwiczenia) „Ekologia roślin” – 1947/1948–1960/1961 [–1961/1962?], ćwiczenia z fizjologii roślin – 1947/1948, wykład i ćwiczenia „Meteorologia i klimatologia” – 1948/1949, wykład i zajęcia terenowe „Nauka o siedlisku” – 1955/1956–1960/1961 [–1961/1962?], ćwiczenia dendrologiczne – 1957/1958–1960/1961 [–1961/1962?], wykład i ćwiczenia „Meteorologia i klimatologia dla rolników” – [brak danych o latach, w których te zajęcia się odbywały], wykład „Ekologia ogólna” [dla studentów WSP w Krakowie] – 1962/1963–1965/1966, wykład „Meteorologia i klimatologia dla studentów studiów stacjonarnych” – 1964/1965–1973/1974, wykład „Meteorologia i klimatologia dla studentów studiów zaocznych” – 1965/1966–1973/1974, dział ekologiczno-klimatologiczny w ramach wykładów z hodowli

ogólnej – 1965/1966, wykład „Wybrane działy ekologii lasu dla studentów studiów stacjonarnych” – 1967/1968–1973/1974. Po przybyciu do Krakowa po zakończeniu II wojny światowej i podjęciu pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim, pomagał prof. Dezyderemu Szymkiewiczowi w organizacji Katedry Ekologii i Klimatologii na Wydziale Rolniczym. Po śmierci prof. D. Szymkiewicza (1948) przejął prowadzenie wykładów z ekologii roślin dla leśników. 1954 – w obrębie Katedry Systematyki Roślin i Paleobotaniki (na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ) zorganizował Zakład Geografii i Ekologii Roślin, którego był pierwszym kierownikiem (do czasu objęcia kierownictwa przez prof. B. Pawłowskiego), a następnie zastępcą kierownika (do końca roku akademickiego 1961/1962). W Zakładzie Badań Leśnych PAN, gdzie był zatrudniony początkowo (od I VIII 1961) na pół etatu, zorganizował Pracownię Ekologii Leśnej, której następnie został kierownikiem. Z chwilą reaktywacji w obrębie Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie Wydziału Leśnego (1963) był jednym z jego współorganizatorów. Zorganizował na tym wydziale Katedrę Ekologii i Klimatologii Leśnej, której następnie został kierownikiem. Pod jego kierunkiem napisano wiele prac magisterskich. Jego uczniami byli: Edward Feliksik (obecnie prof. dr hab. w Katedrze Klimatologii Leśnej AR w Krakowie) i Zdzisław Bednarz (obecnie dr, adiunkt w Katedrze Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody AR w Krakowie) – K. Ermich był promotorem ich prac doktorskich. 1964/1965–1969/1970 – opiekun roku na Wydziale Leśnym WSR w Krakowie. 1965–1970 – sprawował opiekę nad Kołem Naukowym Studentów Leśników WSR.

9. Działalność w innych dziedzinach – W czasie studiów działał w związkach zawodowych. Po ukończeniu studiów, a przed uzyskaniem dyplomu przebywał [brak informacji jak długo] jako delegat Polskiej Partii Socjalistycznej na stażu w Międzynarodowym Biurze Pracy przy Lidze Narodów w Genewie, gdzie zajmował się zagadnieniami produkcji, pracy i płacy w przemyśle węglowym krajów europejskich. W latach 1928–1935 pełnił funk-

cję sekretarza Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych lub Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza we Lwowie; jako lektor tej organizacji był aktywnym popularyzatorem wiedzy przyrodniczej w kołach młodzieży robotniczej. Po wojnie prowadził wykłady w ramach działalności w Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa Naczelnej Organizacji Technicznej.

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 6 XI 1959 – wybrany na członka Komisji Nauk Rolniczo-Leśnych Oddziału Krakowskiego PAN, 1959 – został członkiem zwyczajnym International Society of Biometeorology and Bioclimatology w Leyden (Holandia). 19 X 1953 – 1 IV 1954 – kierownik Zakładu Geografii i Ekologii Roślin w Katedrze Systematyki Roślin i Paleobotaniki UJ. 1 VIII 1961 – 31 XII 1963 – kierownik Pracowni Ekologii Leśnej Zakładu Badań Leśnych PAN w Krakowie. 1 I 1964 – 30 IX 1968 – kierownik Katedry Ekologii (i Klimatologii) Leśnej na Wydziale Leśnym Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, 1 X 1968 – 30 IX 1974 – kierownik Zakładu Nauki o Siedlisku na Wydziale Leśnym WSR (od 1972 r. Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja) w Krakowie. 1 X 1968 – 30 IX 1970 – dyrektor Instytutu Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa na Wydziale Leśnym WSR w Krakowie. 1 X 1970 – 30 IX 1974 – zastępca dyrektora Instytutu Hodowli Lasu na Wydziale Leśnym WSR w Krakowie. Członek Rady Naukowej Instytutu Botaniki PAN w Krakowie (1953–1968) [1953–1954 – kolegium naukowego Zakładu Botaniki PAN], członek Komitetu Agrometeorologicznego PAN (1963–1969?), Komitetu Nauk Leśnych PAN (1966–1968), Komisji Agrometeorologicznej przy Komitecie Hodowli i Upraw Roślin PAN (1969–1972?), Rady Naukowej organizowanego Muzeum Leśnictwa i Drzewnictwa z tymczasową siedzibą w Krakowie (1969–1970), Komisji Gospodarki Wodnej przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Leśnego (1962/1963–1963/1964) oraz Komisji Inżynierii i Gospodarki Wodnej przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Leśnego (1969–1974?).

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1971 – nagroda II stopnia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 1971 – nagroda Rektora WSR w Krakowie za pracę: Ilości wody dostarczone przez osady z mgły na Kasprowym Wierchu w Tatrach. *Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich* 1969 **5**(18): 155–182 [współautor: M. Orlicz], 15 IX 1972 – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, 11 IX 1974 – tytuł Zasłużony Nauczyciel PRL.

12. Inne informacje – Przed II wojną światową należał do: Polskiej Partii Socjalistycznej 1926–1939, ZNMS [może: Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej] „Życie”, Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych (TUR) 1926–1939, Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza we Lwowie. W czasie II wojny światowej należał do Rady Pomocy Żydom „Żegota”, konspiracyjnej PPS pod nazwą Wolność–Równość–Niepodległość (WRN) i Armii Krajowej, brał udział w ruchu oporu. Po II wojnie światowej był członkiem: Związku Nauczycielstwa Polskiego, Polskiego Towarzystwa Leśnego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej, Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, Polskiego Towarzystwa Botanicznego (wstąpił między 1947 a 1951), Tree-Ring Society, Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa Naczelnej Organizacji Technicznej. Gdy przebywał w szkole kadetów w Wiedniu, szkoła ta była wizytowana przez cesarza i dostąpił zaszczytu, jako jeden z nielicznych, przywitania się z monarchą. Znał biegle język niemiecki i ukraiński. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Lwowa w 1944 został aresztowany, a następnie więziony był w oślawionych „Brygidkach”. Dopiero interwencje zaprzyjaźnionych osób sprawiły, że odzyskał wolność. Był człowiekiem niezwykle skrupulatnym, dokładnym i punktualnym i całym sercem oddanym nauce; nawet po przejściu na emeryturę wychodził o 7:00 rano do instytutu, w którym pracował w ostatnim okresie. Przez długie lata cierpiał na chorobę wieńcową, przeszedł dwa zawały serca. Pod koniec życia ujawniła się również choroba Parkinsona. Zmarł w wyniku

powikłań pooperacyjnych. Pochowany został na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków): K-8/1 (Karol Ermich); Archiwum Akademii Rolniczej im. H. Kollątaja (ul. Klemensiewicza 3, 31-425 Kraków): I-94 (Karol Ermich), I-119 (Karol Ermich); Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności (ul. św. Jana 26, 31-018 Kraków): K II – Akta osobowe (Karol Ermich); Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: S II 524 (Liber promotionum Universitatis Jagellonicae, 1932–1966, nr 10580), S III 246 (Karol Ermich), S IV SOg 4 (Protokoły posiedzeń Senatu UJ, 1961/62–1962/63, z dn. 28 II i 5 III 1962 – k. 32, z dn. 11 IV 1962 – k. 11, z dn. 29 VI 1962 – k. 18), W BiNoZ IV 33 (Pismo Departamentu Kadr nr DK.III-3a-1178/52, Warszawa 15 XII 1952), W BiNoZ 30 (Wnioski i decyzje o nadaniu tytułu docenta). Publikowane: [anonim], 1965. Prof. dr Karol Ermich. *Las Polski* 39(10): 20; Z. Bednarz, E. Feliksik, 1977. Wspomnienie o prof. drze Karolu Ermichu. *Sylwan* 121(4): 85–86; *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki*, 1954, nr 12 (Warszawa, 2 IX 1954), poz. 81; E. Feliksik, 2003. Karol Ermich, profesor doktor nauk leśnych w zakresie ekologii i klimatologii leśnej. [w:] [Z. Staliński (red.)] *Profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani Wyższej Szkoły Rolniczej – Akademii Rolniczej im. Hugona Kollątaja w Krakowie 1953–2003*. Kraków, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Krakowie, s. 138; E. Feliksiak [sic, powinno być: Feliksik], Z. Bednarz, 1979. Prof. dr inż. Karol Ermich (1904–1976). *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie* nr 150, *Historia rolnictwa* z. 4: 147–149; H. Jurkowska, T. Komornicki, T. Lityński, 1965. *Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890–1962*. WSR Kraków, s. 190 i 208; H. Jurkowska, T. Komornicki, Z. Kosiek, 1975. *Studia rolnicze w Krakowie w XXX-lecie Polski Ludowej*. Warszawa, ss. 238; T. Lityński, H. Jurkowska, Z. Kosiek, 1965. *Studia rolnicze*

w Krakowie (1890–1964) w 600-lecie Uniwersytetu Jagiellońskiego. PWRiL Warszawa, s. 61 i 66; Z. Radwańska-Paryska, W. H. Paryski, 1995. *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*. Poronin, s. 258; [M. Strutyńska], 1990. Ermich Karol, profesor ekologii i klimatologii leśnej na Wydziale Leśnym – ur. 25 III 1904 w Krakowie, zm. 18 VI 1976 w Krakowie. [w:] [E. Gorlach (red.)] *Profesorowie i Docenci Studium Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej im. Hugona Kollątaja w Krakowie 1890–1990*. Wydawnictwo Resovia, Kraków–Rzeszów, s. 78–79; *XXV lat Akademii Rolniczej imienia Hugona Kollątaja w Krakowie (1953–1978) w 60 lecie niepodległości Polski*. [Kraków], s. 156–157; *Skład osobowy Uniwersytetu Jagiellońskiego na rok 1952/53, ditto 1953/54, ditto 1954/55, ditto 1957/58, ditto 1958/59, ditto 1959/60, ditto 1960/61, ditto 1961/62; WSP w Krakowie. Skład osobowy uczelni oraz spis wykładów i ćwiczeń na rok akademicki 1962/62, ditto 1963/64, ditto 1964/65, ditto 1965/66*. Informacje ustne uzyskane od córki – mgr inż. arch. Anny Ermich-Dadas i od dr. Z. Bednarza.

14. Materiały ikonograficzne – [anonim], 1965. Prof. dr Karol Ermich. *Las Polski* 39(10): 20; Z. Bednarz, E. Feliksik, 1977. Wspomnienie o prof. drze Karolu Ermichu. *Sylwan* 121(4): 85–86; E. Feliksik, 2003. Karol Ermich, profesor doktor nauk leśnych w zakresie ekologii i klimatologii leśnej. [w:] [Z. Staliński (red.)] *Profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani Wyższej Szkoły Rolniczej – Akademii Rolniczej im. Hugona Kollątaja w Krakowie 1953–2003*. Kraków, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Krakowie, s. 138; E. Feliksiak [sic, powinno być: Feliksik], Z. Bednarz, 1979. Prof. dr inż. Karol Ermich (1904–1976). *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie* nr 150, *Historia rolnictwa* z. 4: 147–149; H. Jurkowska, T. Komornicki, Z. Kosiek, 1975. *Studia rolnicze w Krakowie w XXX-lecie Polski Ludowej*. Warszawa, s. 154; [M. Strutyńska], 1990. Ermich Karol, profesor ekologii i klimatologii leśnej na Wydziale Leśnym – ur. 25 III 1904 w Krakowie, zm. 18 VI 1976 w Krakowie. [w:] [E. Gorlach (red.)] *Profesorowie i Docenci Studium*

Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej im. Hugona Kollątaja w Krakowie 1890–1990. Wydawnictwo Resovia, Kraków–Rzeszów, s. 78–79. Zdjęcia w zbiorach córki – mgr inż. arch. Anny Ermich-Dadas.

Piotr KÖHLER

OCHRONA PRZYRODY JEST KULTURĄ

Nature Conservation as a Culture

Przemówienie z okazji odsłonięcia w Białowieskim Parku Narodowym tablicy pamiątkowej poświęconej profesorowi Januszowi B. Falińskiemu

Na początek chciałbym podziękować panu dyrektorowi, Józefowi Popielowi, za zaproszenie na tę szczególną uroczystość; szczególną, bo obchody 85 rocznicy istnienia Białowieskiego Parku Narodowego – najstarszego polskiego parku powołanego dla ochrony największej i najcenniejszej europejskiej puszczy – połączone zostały z upamiętnieniem osoby profesora Janusza Bogdana Falińskiego w pierwszą rocznicę Jego śmierci. Odsłonięciem tablicy pamiątkowej pragniemy uczcić wielkiego geobotanika i badacza puszczańskiej przyrody, a równocześnie wielkiego orędownika jej ochrony; orędownika, który całym swym życiem, swą działalnością i swymi dokonaniem, wpisał się w najlepsze tradycje polskiej ochrony przyrody. Przywołujemy pamięć Profesora Falińskiego, także jako wieloletniego przewodniczącego Rady Naukowej Białowieskiego Parku Narodowego, pamiętając o tym, że przewodniczenie Radzie było naturalną konsekwencją Jego przewodnictwa w badaniach i ochronie; przewodnictwa wyznaczonego wkładem pracy oraz zaangażowaniem intelektu i serca.

Nie zamierzam mówić o Profesorze Falińskim i Jego różnorodnych zasługach – w tym gronie są one doskonale znane. Chciałbym natomiast zatrzymać się nad słowami, jakie Dyrekcja Parku niezwykle trafnie wybrała z bogatego dorobku

Profesora i umieściła w zaproszeniu na dzisiejszą uroczystość. Mam nadzieję, że tym sposobem powiem o profesorze Falińskim więcej, niż mógłbym to uczynić, mówiąc wprost.

We wspomnianym cytacie Profesor pisze tak: „Do ważnych sukcesów kultury w czasach nam współczesnych należy przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda. Jednym z rezultatów tego przewartościowania jest uznanie zasobów przyrody za dobro ogólnoludzkie oraz zaliczenie ocalałych jeszcze najcenniejszych fragmentów naturalnej przyrody do spuścizny narodowej, na równi z pomnikami kultury i zabytkami historii. Środowisko przyrodnicze, w którym narodził się naród, ukształtowało się państwo, rozwinęło społeczeństwo [...]. To środowisko [...] zaczynamy wreszcie traktować jako widomego świadka naszych dziejów. Widzimy w nim gniazdo, w którym poszczególnym narodom wypadało żyć i rozwijać się, i które zostało im dane raz na zawsze” (Białowieża, luty 1974).

Jak daleko idące jest to przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda, o którym mówi ów cytat, uzmysławia nam z całą mocą Jan Paweł II, który napisał, że człowiek, aby odnaleźć samego siebie, musi nauczyć się obcować z przyrodą. Chodzi, oczywiście, o tę dziką, nie zniszczoną jeszcze przez człowieka przyrodę.

Odnaleźć samego siebie, to poznać odpowiedź na podstawowe pytanie o sens własnego istnienia, o cel i istotę własnego życia. Dla przyrodnika badanie i poznawanie przyrody, to przede wszystkim badanie i poznawanie życia biologicznego oraz środowiska, z którym to życie jest nierozłącznie związane, i poza którym nie da się go zrozumieć. Ów związek ze środowiskiem dotyczy jednak nie tylko życia biologicznego, ale i życia duchowego. Dla wielu Puszcza Białowieska, czy jakakolwiek inna częśćka dziewiczej przyrody, to jedynie wspaniałe laboratorium życia biologicznego i środowisko tego życia oraz miejsce poznawania struktury i funkcji pierwotnych ekosystemów. Tymczasem w obcowaniu z dziką przyrodą poznajemy w sposób głęboki także siebie, i to nie

tylko jako byt biologiczny, ale przede wszystkim jako byt duchowy. Pośród dzikiej przyrody znajdujemy odpowiedzi nie tylko na pytania o życie przyrody, o życie biologiczne, ale także odpowiedzi na pytania o najgłębszy sens życia człowieka i wszelkiego stworzenia. Pytając o sens, pytamy o istotę rzeczy, a więc o coś, co przekracza zakres odpowiedzi pozostających w kompetencji nauk empirycznych i nauki jako takiej.

Dzika przyroda, jako środowisko poznania i odnajdywania samego siebie, nie ma alternatywy. Widać to jasno z przytoczonej wypowiedzi Jana Pawła II. Człowiek bowiem, aby odnaleźć i zrozumieć samego siebie, musi (podkreślam słowo musi) nauczyć się obcować z przyrodą. Są w tym cytacie poza owym musi, dwa inne ważne wyrażenia. Jedno, to nauczyć się – wskazuje ono, że potrzebny jest tu wysiłek bycia otwartym i potrzebny jest czas, ponieważ uczenie się jest nie kończącym się, rozłożonym w czasie procesem. Drugie zaś – obcować – podpowiada, że ów proces wymaga bycia bardzo blisko (w tym przypadku – blisko przyrody) i to przez dłuższy czas, niemal na co dzień.

Jeśli człowiek zaczyna rozumieć siebie dopiero w kontakcie z dziką przyrodą, to znaczy, że zaczyna siebie rozumieć nie tylko jako byt biologiczny, ale przede wszystkim jako byt duchowy. Jest to rozumienie, które jest równocześnie kształtowaniem. Żyjąca własnym rytmem dzika przyroda, ma bowiem przedziwną moc nie tylko objawiania nam kim jesteśmy, ale także równoczesnego kształtowania naszego serca, naszej duszy, naszej wyobraźni i naszej wrażliwości zarówno estetycznej, jak i etycznej czy religijnej. To ona wprowadza nas w przestrzeń tajemnicy – bo życie jest ostatecznie nie dającą się do końca zgłębić tajemnicą. Zaczynamy rozumieć, że tajemnicą jest zarówno otaczający nas świat, jak i my sami i każdy żyjący obok nas człowiek. Świat tajemnicy domaga się wtańczenia, zapomnianej dziś formy poznania poszukującej przestrzeni, ciszy i kontemplacji.

Przyroda, ta dzika, w szczególności przyroda puszczańska, jest w tym względzie jak najlepszy mistrz, który nie tylko wprowadza w przestrzeń kontemplacji, ale też harmonijnie łączy w spójną

całość poznanie, rozwój, wychowanie i kształtowanie wszystkich wymiarów ludzkiego życia. Można zapytać, czy takie spojrzenie na przyrodę i aż tak daleko idące przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda, nie jest zbyt skrajne i w pewnym sensie szokujące? Na pozór może się tak wydawać, ale autorytet Jana Pawła II pozwala nam wierzyć, że nie posuwamy się za daleko. Szczególnie wówczas, gdy umyślowimy sobie, że to przecież w obrębie przyrody doskonałej na drodze ewolucyjnych przemian w ciągu czterech miliardów lat, z prostych bezkomórkowych form powstały wysoko uorganizowane i niebywale różnorodne formy życia, a w końcu, z tejże przyrody – „z prochu ziemi”, jak mówi obrazowo Księga Rodzaju – został wyprowadzony człowiek, najdoskonalszy jej owoc, korona stworzenia; byt nie tylko biologiczny, ale równocześnie duchowy, rozumny i wolny; byt zdolny wpisać się twórczo w logikę życia i w logikę jego rozwoju. Zostaliśmy poczęci w łonie przyrody, aby kontynuować dzieło życia i służyć mu wedle jego własnej, wewnętrznej logiki – nie zaś naszych na to życie pomysłów. Któż zatem mógłby mieć większy tytuł do pouczenia nas o tym, kim jesteśmy i czym jest nasze życie, jeśli nie ta, która nas zrodziła, która wydała nas na świat jako swój owoc najdoskonalszy.

Głęboka mądrość pozwoliła rozpoznać w dzikiej przyrodzie „piątą ewangelię”, a więc Księgę Życia stanowiącą doskonale źródło wiedzy o życiu prawdziwym.

Dzika przyroda mówi nam nie tylko o sobie, nie własną li tylko historię nam opowiada. Ona, jak nikt inny, zdolna jest odkryć przed nami najgłębszą prawdę naszego życia i ukazać jego istotę; zdolna objawić naszą tożsamość. Ale język, którym przemawia, jest subtelny, tajemny, pełen zaszyfrowanych znaczeń. By go usłyszeć i zrozumieć potrzebne jest owo obcowanie, długotrwała bliskość, wyciszenie, kontemplacyjne zasłuchanie, skupiona i czujna obecność uważnego badacza. Bo księgę przyrody, jako księgę życia, czyta się tak, jak każdą inną księgę Ewangelii. Pytanie tylko, kto dziś, pośród zgiełku pędzącej na oślep cywilizacji, potrafi tak właśnie czytać ową księgę przyrody

i kto pamięta jeszcze, czym jest prastare *lectio divina*, które budowało przez wieki duchowy fundament europejskiej kultury.

Przyroda, jak każdy mądry mistrz, nie oferuje nam li tylko teoretycznej wiedzy. Ona raczej udziela nam siebie jako środowiska prawdy, miary dobra i wzorca piękna; jest środowiskiem naszego wzrostu i rozwoju, naszej duchowej formacji. Ona uczy nas także właściwej miary. W jej obecności przestajemy pragnąć tego wszystkiego, co dla autentycznego życia i naszego spełnienia nie jest konieczne. Czyż nie w takim właśnie postrzeganiu przyrody przejawia się z mocą owo przewartościowanie pojęć na istotę stosunków człowiek–przyroda; czy nie w tym właśnie tkwi głęboki sens ochrony puszczańskiej przyrody i uznania Puszczy Białowieskiej za dobro ogólnoludzkie. Objęcie przed 85 laty tego ogólnoludzkiego i ogólnonarodowego dobra ochroną w formie parku narodowego było rzeczywiście dobrą nowiną dla odradzającego się wówczas państwa polskiego; dobrą, bo przecież miejsca takie jak Puszcza są nie tylko ostojami dziewiczej natury, ale także kolebkami kultury wrażliwej na życie. A naród bez takiej właśnie kultury nie może istnieć. Bo naród, podobnie jak pojedynczy człowiek – i to także przypominał nam Jan Paweł II – na pytanie kim jest, odpowiada własną kulturą. Można zatem zasadnie zapytać – czym odpowiemy, jeśli zniszczymy miejsca gdzie rośnie i dojrzewa w ludzkich sercach kultura prawdziwa, wrażliwa na życie i wobec niego służebna. Naród aby żyć, musi zachować miejsca, które będąc pamięcią, źródłem i środowiskiem życia, są równocześnie kolebkami i gniazdami kultury. Jakże dobitnie mówią o tym znane słowa Stefana Żeromskiego, które tu w Białowieży brzmią ze szczególną mocą: „Puszcza [...] ma pozostać na wieki jako twór nietykalny [...] wielki oddech ziemi i żywa pieśń wieczności. Puszcza jest ani twoja, ani moja, ani nasza, jeno Boża, święta”. Tak! Puszcza jest święta, bo broni życia, które dla każdej zdrowej cywilizacji, każdej kultury i każdego narodu musi być święte. Życie jest świętością i nietykalne, muszą pozostać także jego ostoje – miejsca, gdzie ono powinno trwać i rozwijać

się wedle własnych praw i własnej wewnętrznej logiki. Naród bez świętości jest narodem bez przyszłości; jest bowiem narodem bez kultury i jako taki, jest skazany na zagładę.

Profesor Janusz Bogdan Faliński, tak jak wybrał niegdyś tę Puszcę na miejsce życia, tak wybrał ją też na miejsce wiecznej służby. Chciał tu pozostać wiedząc, że Jego służba dla Puszczy wcale się nie kończy. Dziś, przez tę upamiętniającą Jego życie tablicę, staje On tu – tyleż symbolicznie co i całkiem realnie – na straży nietykalności i świętości Puszczy. Staje z przesłaniem, którym jest Jego własne życie; staje w miejscu również symbolicznym, bo u wrót rezerwatu ścisłego, w miejscu wyznaczającym swoistą granicę między *sacrum* i *profanum*. Staje ze swoim ochroniarskim *non possumus*, by bronić kultury prawdziwej i cywilizacji życia, by bronić tym samym polskiej racji stanu.

Zbigniew MIREK

JANUSZA BOGDANA FALIŃSKIEGO OPOWIEŚĆ O HAĆKACH

Story about Haćki by Janusz Bogdan Faliński

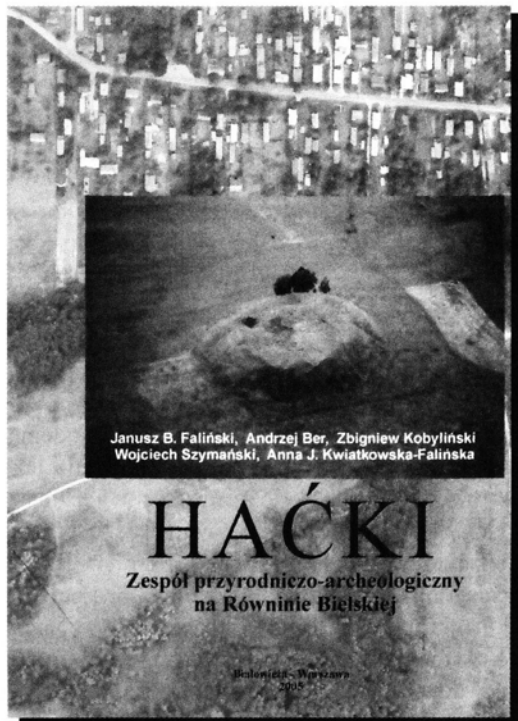
Janusz Bogdan Faliński (1934–2004) – pomysłodawca, współautor i redaktor monografii tego wyjątkowego miejsca jakim są Haćki – to jeden z najwybitniejszych polskich i europejskich geobotaników i ekologów. Był człowiekiem o ogromnych horyzontach badawczych i bardzo szerokiej wiedzy – nie tylko przyrodniczej. Wychowawca wyjątkowo licznego zastępu kilku pokoleń polskich geobotaników, wielki humanista, miłośnik i znawca sztuki. Gorący, choć wyjątkowo nieostentacyjny patriota; wspaniały ambasador polskiej nauki i kultury. Całe swe życie zaangażowany w ochronę bogactwa i piękna ojczystej przyrody. Swe wyjątkowo pracowite i twórcze życie związał z Białowieżą i Białowieską Stacją Geobotaniczną Uniwersytetu Warszawskiego. Z tego miejsca, usytuowanego jakby poza głównym nurtem cywilizacji, uczynił jeden z najważniejszych ośrodków badań geobotanicznych i ekologicznych w Europie

oraz wspaniałe centrum naukowe i dydaktyczne, promieniujące i oddziaływujące w sposób niebywale twórczy na wszystkie ośrodki badań geobotanicznych w Polsce i liczne ośrodki poza jej granicami. Przez niemal cały okres powojenny był czołową postacią polskiej botaniki i bodaj najbardziej aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, w którym udzielał się, przede wszystkim, jako wieloletni przewodniczący Sekcji Geobotanicznej. Był człowiekiem ogromnej pracowitości i konsekwencji. Jego badania na stałych powierzchniach prowadzone nieprzerwanie przez prawie pół wieku w Białowieży i innych obszarach Polski północnej i środkowej, stanowią ewenement w skali nie tylko europejskiej. Pozostawił po sobie ogromny dorobek obejmujący kilkaset opublikowanych prac, z których liczne stały się wzorcem dla podobnego typu opracowań. Wśród nich są setki doskonałych artykułów naukowych i rozmaitych syntez najwyższej próby: monografie, podręczniki, przewodniki warsztatowe i atlasy, oraz mistrzowsko opracowane wydawnictwa popularno-naukowe. Nie mniej ważna w dorobku profesora Falińskiego jest wspaniała dokumentacja wspomnianych już badań na stałych powierzchniach, która kontynuowana przez wiele dalszych dziesięcioleci będzie stanowiła doskonałą podstawę dla licznych analiz porównawczych i studiów nad dynamiką zbiorowisk roślinnych.

Mając wyjątkowe wyczucie środowiska przyrodniczego i rzadki dar dostrzegania problemów na styku różnych dyscyplin, stał się profesor Faliński *spiritus movens* zespołowych projektów badawczych, których wyniki weszły na trwałe w krwioobieg nauki. Posiadał rzadki dar skupiania wokół siebie ludzi dla podejmowania i prowadzenia takich wspólnych, niekonwencjonalnych przedsięwzięć badawczych czy wydawniczych, a także niezwykle twórczych dyskusji.

Jednym z efektów takiej wielodyscyplinowej współpracy jest także niniejsza monografia poświęcona Haćkom¹. Towarzyszy jej piękny film przygotowany w podobnym gronie autorskim i opisujący, z pomocą innych form wyrazu, to

samo niezwykle miejsce o kluczowym znaczeniu dla historii i tożsamości regionu.

Monografia ta jest ostatnim zrealizowanym zamierzeniem Profesora. Ukazuje się ona jednak już po Jego nieoczekiwanej śmierci, co tłumaczy ów poświęcony Jego osobie tekst.

Haćki zajmują szczególne miejsce w życiu i pracy badawczej profesora Falińskiego. Przed wielu laty badał szczegółowo ich roślinność. Zafascynowanie nimi, w szczególności ich pięknymi murawami „stepowymi”, przetrwało jednak przez lata i zaowocowało chęcią powrotu w to niepowtarzalne miejsce. Miał ów powrót

¹ J. B. FALIŃSKI, A. BER, Z. KOBYLŃSKI, W. SZYMAŃSKI, A. J. KWIAKOWSKA-FALIŃSKA 2005. Haćki. Zespół przyrodniczo-archeologiczny na Równinie Bielskiej. Białowieża Stacja Geobotaniczna Uniwersytetu Warszawskiego, Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie, Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie, Białowieża-Warszawa. ISBN 83-922883-0-0.

Dystrybucja: Białowieża Stacja Geobotaniczna Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Sportowa 19, 17-230 Białowieża, tel. 085 6812548, fax: 085 6812479, e-mail: sekretariat.bsg@uw.edu.pl

w sobie coś z powrotu do szkolnej miłości, która ze świeżością młodzieńczego uczucia odżyła niespodziewanie, rozpalając się na nowo, jak niedogaszona żagiew pod wpływem nagłego podmuchu wiatru. Teraz wystarczyło odnaleźć towarzyszy dawnych badań i wspólnie z nimi, dorzucając nagromadzony przez lata materiał kolejnych odkryć, rozpalic wielki płomień rozświetlający tajemnicę tego niezwykłego miejsca. Przechowuje ono w pamięci ziemi tożsamość całego regionu. Ma też, jak domowe ognisko, moc skupiania wokół siebie ludzkich myśli i emocji, moc jednoczenia.

Haćki są miejscem promieniującym tajemniczym światłem i opowiadającym dzieje tak ważne, że bez nich życie mieszkańców tej ziemi byłoby pozbawione jakiegos głębszego sensu, nie miałyby korzenia, byłoby jak cięty kwiat wsadzony do flakonu i skazany na zagładę w krótkim czasie. Haćki, rzec można, sięgając do etymologii samej nazwy, „moszczą” drogę prowadzącą do odkrywania tożsamości tej ziemi.

Haćki, które pojawiają się u końca drogi Janusza Falińskiego, niejako symbolicznie „moszczą” także drogę do zrozumienia Jego samego. Nie mówił o tym wiele, ale szukał zawsze głębokich korzeni życia. Szukał ich nie tylko jako przyrodnik, ale także jako myśliciel zafascynowany głębią ludzkiego ducha, jako tropiciel ścieżek prawdy ukrywających się pod nawarstwieniami opadłych liści minionego czasu i ulatującej codzienności. Jako przyrodnik wiedział doskonale, że korzeń, że to co niewidoczne dla oczu, jest ważniejsze od tego co widoczne i zewnętrzne; wiedział, że to właśnie od korzenia, który nie umiera gdy skosi się doczesną część nadziemną, „odbija” nowe życie. Jeśli zważyć na nastrój towarzyszącego książce filmu, nastrój pełen młodzieńczej fascynacji i pasji poznawczej, a zarazem jakiejś głębokiej, pełnej szacunku zadumy i pochylenia się nad bogactwem i tajemnicą bytu we wszystkich jego postaciach i wymiarach, można zapytać: czy to aby nie tego korzenia, niosącego wiecznotrwały depozyt życia wychylonego ku przyszłości, szukał w Haćkach u kresu swej drogi?

Szukał nie tylko dla siebie. Ojczyzna to ziemia i groby, narody (ale i pojedynczy ludzie) tracąc pamięć, tracąc wolność, bo tracąc poczucie tożsamości. On to rozumiał, wiedział i czuł. Dlatego zapewne postanowił, wraz z towarzyszami tej samej przygody, ukazać wartość i znaczenie Haciek. Chciał też, przez tę książkę i towarzyszący jej film, uzmysłowić znaczenie poznania w budowaniu mądrej, pełnej zrozumienia więzi z ziemią, oraz zaszcześcić serdeczną troską o to przyrodniczo-kulturowe sanktuarium. A troska i więź wyrastają z pełnego pasji poszukiwania prawdy, z odkrywania i zrozumienia sensu, z rozpoznania wartości. Chciał nam także ukazać, że sami nigdy nie potrafimy dokonać tych odkryć i opowiedzieć pełnej historii. Radował się przeto, że udało mu się zgromadzić towarzyszy dawnych badań i, wciągając w tę przygodę także własnego syna, opowiedzieć historię, która jest opowieścią niezwykłą. Każdy, kto oglądnie film o Haćkach, doświadczy zapewne tej niezwykłości spotkania z niezwykłym miejscem. Miejscem mistycznym, w które zostajemy wprowadzeni na zasadzie wtajemniczenia, tak jak wprowadza się w misterium. Profesor, wraz z towarzyszami Mu badaczami, występuje tu w roli mistrza lub mędrca wprowadzającego w wielowymiarową przestrzeń tajemnicy życia, jakie toczyło się i toczy na tym niezwykłym skrawku naszego kraju.

Kto dziś jeszcze rozumie znaczenie i ważność takich słów jak mędrzec, mistrz, tajemnica czy wtajemniczenie? Tymczasem ..., życie domaga się czegoś więcej, niż tylko naukowego poznania, domaga się wtajemniczenia. Zapewne dlatego Profesor wraca do Haciek i aranżuje z nimi spotkanie nie tyle jako naukowiec, ile raczej jako „uczony mąż”, dzielący się w bardzo prostych, a zarazem głębokich słowach, już nie tylko wiedzą, ale jakąś głębszą mądrością życia i radością poznania; poznania, które objawia równocześnie wartość, rodzi troskę i wzywa do odpowiedzialności za to, co poznane. Przychoǳą na myśl rozważania wielkiego Wielkopolanina z wyboru, Floriana Znanieckiego – jakże dziś zapoznane i jak aktualne zarazem – o społecznych rolach uczonych. I myśl jeszcze

bardziej „zamierzchła” i jeszcze bardziej zapomniana, mówiąca o tym, że poznana prawda rodzi odpowiedzialność, a więc domaga się odpowiedzi poprzez służbę.

Haćki ukazują bardzo wyraźnie nierównowartościowość przestrzeni, w której żyjemy. Jakże są odmienne od innych okolicznych wzniesień i zagłębień terenu. Choć tak niepozorne, mają jednak w sobie coś z tajemniczości i dostojeństwa Wawelskiego wzgórza czy Wawelskiej Katedry. W miarę wtajemniczania, zaczynamy odczuwać ich ciężar gatunkowy; ciężar narosły przez ciąg historycznych wydarzeń i nawarstwień czasu oraz moc nadanych znaczeń. Haćki, miejsce w którym historia człowieka i przyrody tworzą nie dający się rozdzielić splot tajemniczej kanwy, na której tkany jest dzień dzisiejszy. Choć łączność między warstwami przeszłości i dnia dzisiejszego nie daje się uchwycić i ująć jednoznacznie, to jednak możemy odczuć, że relacja między nimi ma w sobie coś z mutualistycznych relacji przyrodniczych, o których wiadomo, że istnieją, i że mają podstawowe znaczenie dla życia, ale ich jednoznaczne ujęcie i powiązanie z życiem, wymyka się wciąż „szkiełku i oku” nauki.

To wszystko co odkrył i co odnalazł w współpracy z towarzyszami tej samej przygody, i co stanowiło Jego szczególny skarb, i miało, jak uważał, nie tylko dla Niego wyjątkowe znaczenie, tym chciał się podzielić, by innych bogactwem swych odkryć i przeżywanych radości ubogacić.

Haćki, sam fakt zajęcia się ich wielowymiarową historią i dniem dzisiejszym, chęć ukazania ich bogactwa i wartości, opowiedzenia o nich, oraz sposób narracji, wydobyte treści, konstrukcja całości wykładu, rozłożenie akcentów, język, to wszystko mówi nam pośrednio może więcej o Tym, który wprowadza nas w ów pełen tajemniczości świat, niż o samym „obiekcie badań”, którego – ze względu na sposób jego prezentacji – nie sposób określać mianem li tylko „obektu badań”.

Ojczyzna to ziemia i groby, narody tracąc pamięć, tracą wolność. Ale ziemia i groby, przemawiają językiem zaszyfrowanych zna-

czeń i symboli. Pamięć, którą niosą, domaga się odszyfrowania. Szczęśliwy naród, który ma wśród siebie badaczy i tłumaczy owego sensu; szczęśliwy, komu ów sens objaśniono.

Zbigniew MIREK

BOTANIKA NA WESOŁO FUN BOTANY

SŁOWNIK BOTANICZNY,
który pomoże zajmującym się wyłącznie pracą
naukową, poruszać się we współczesnym świecie
i korzystać z jego dobrodziejstw

- Cienistka (*Gymnocarpium*) – parasolka
 Cyklamen (*Cyclamen*) – obieg pierwiastków
 w przyrodzie
 Długosz (*Osmunda*) – sflacający kredyt
 Drapacz (*Cnicus*) – wykształcony Indianin
 Fuksja (*Fuchsia*) – szczęściara
 Kapturница (*Arthopyrenia*) – peleryna
 Karmnik (*Sagina*) – McDonald's
 Kosaciec (*Iris*) – żniwiarz
 Kupkówka (*Dactylis*) – pampers
 Lepczyca (*Asperugo*) – złodziejka
 Liczydło (*Streptopus*) – kalkulator
 Lulecznica (*Scopolia*) – kołyska
 Lulek (*Hyoscyamus*) – fotel bujany
 Macierzanka (*Thymus*) – ojczyzna
 Miotła (*Apera*) – odkurzacz
 Muszkatolowiec (*Myristica*) – lep na muchy
 Nagietek (*Calendula*) – naturysta, nudysta
 Nastroszek (*Ulot*) – punk
 Paciorecznik (*Canna*) – modlitewnik
 Petunia (*Petunia*) – popielniczka
 Piaskownica (*Ammophila*) – klepsydra
 Pieczarka (*Agaricus*) – mała grota
 Pióropusznik (*Matteucia*) – Indianin
 Pokrzywa (*Urtica*) – słynna wieża w Pizie
 Poślonek (*Helianthemum*) – sofa
 Powojnik (*Clematis*) – rezerwista
 Poziomka (*Fragaria*) – rodaczka
 Przetacznik (*Veronica*) – sito

